

Maandag 25 januari 1915 – ochtendeditie

Het Franse gezantschap in Den Haag deelt heden omtrent de krijgsverrichtingen o.m. het volgende mee:

De 22^e januari zijn wij een honderdtal meter vooruitgekomen in de streek van Lombardsijde.

Uitgeweken Belgen.

In ons blad is onlangs medegedeeld, dat er sedert het uitbreken van de oorlog door uitgeweken Belgen in de provincie Zeeland alleen reeds meer dan zeven miljoen is gewisseld en dat tal van winkeliers er dan ook bijzonder goede zaken gedaan hebben. Dit bericht heeft het Handelsblad van Antwerpen aanleiding gegeven tot enige opmerkingen aan het adres van haar uitgeweken landgenoten. Na de vraag gesteld te hebben hoeveel miljoen er door andere welgestelde Belgen dan nog in Engeland verteerd zijn en erkend te hebben, dat iedere Belg vrijgelaten moet worden het vaderland al dan niet te verlaten, schrijft het blad:

“Het blijft niettemin voor onze neringdoeners een diep bedroevende zaak, te moeten horen dat in Zeeland alleen de vluchtelingen 7 miljoen in de circulatie brachten en de winkeliers er bijzonder goede zaken deden.

Intussen zien onze winkeliers hun zaken kapot gaan bij gebrek aan klanten, kunnen de bazen hun werkvolk niet aan de arbeid helpen om dezelfde redenen en blijven de door diezelfde uitlandigen verschuldigde rekeningen onbetaald.

Wij misgunnen geenszins aan de winkeliers in Engeland of Holland dat zij goede zaken doen; maar wij vinden, dat het hemd nader is dan de rok; dat onze welgestelde ingezetenen, vooral in ongelukkige

dagen, bij ons volk hadden moeten blijven, ons volk hadden moeten helpen en steunen; en wij heten het allesbehalve fraai, het vet van de soep te schuimen in Antwerpen als er wat te verdienen valt en schampavie te spelen en uw geld op een ander te gaan verteren, wanneer uw medeburgers in nood verkeren.

Want met een klein deel van die miljoenen hadden hier duizenden mensen, die nu in noodtoestand verkeren, even eerlijk en deftig als vroeger hun kostje gewonnen en duizenden werklieden zouden niet verplicht zijn geweest bij het comité terecht te komen.

30.000 werklieden zouden vandaag niet verplicht zijn in onze stad bij de werklozenkas aan te bellen.

Wanneer ge daarbij de miljoenen in den vreemde gaat uitgeven, en intussen uw eigen landgenoten op de kom laat bijten, heb dan tenminste de kiesheid diegenen onder uw landgenoten met rust te laten, die hier met de behoeftigen het oorlogsbrood delen, en de centen, die zij te verteren hebben, door eigen stadsgenoten laten verdienen.

De Belgische regering heeft een nieuwe (de derde) serie Rode Kruispostzegels uitgegeven met portret van Koning Albert, groot formaat, ter waarde van 5, 10 en 20 centiemen.

Parijs, 24 januari. De officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur luidt als volgt:

In de buurt van Nieuwpoort en Lombardsijde heeft de vijand de onlangs door ons genomen posities hevig gebombardeerd om een aanval voor te bereiden. Daar kwam hij echter niet aan toe, daar onze artillerie de vijandelijke infanterietroepen, die zich met de bajonet op het geweer tot een stormaanval gereed maakten, verstrooide.

In de buurt van Ieper hebben artilleriegevechten van onderscheidene hevigheid plaats gehad.

Kardinaal Mercier.

Havre, 24 januari. In antwoord op het telegram van koning Albert der Belgen inzake de aanhouding van kardinaal Mercier heeft de Paus tot de koning zijn dank uitgesproken en hem de verzekering gegeven, dat zijn leed niet minder was dan dat van zijne majesteit, die zich overtuigd kan houden dat de paus ten opzichte van deze kwestie niet in zijn plicht te kort is geschoten.

Uit Brussel.

Brussel, 24 januari. Gisternacht is het gedenkteken van de Spaanse anarchist Ferrer, dat te Brussel is opgericht, bezoedeld. Bij de bevolking verwekte dit opwinding, die tot een volkstoeloop aanleiding gaf. Reeds enige jaren geleden, toen het gedenkteken opgericht werd, traden, zoals bekend is, partijgeschillen op scherpe wijze aan het licht. Het stond thans te vrezen dat de aanslag op het gedenkteken ongeregelheden zou uitlokken. De gouverneur-generaal heeft daarom het stedelijk bestuur gelast het gedenkteken te doen verwijderen.

Maandag 25 januari 1915 – avondeditie

Parijs, 24 januari. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

De Duitsers hebben de streek ten noorden van Zillebeke hevig gebombardeerd en een levendig geweervuur onderhouden bij het kasteel Herentag. Infanterieaanvallen zijn ze niet geweest.

Berlijn, 25 januari. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort en Ieper heeft een artilleriegevecht plaatsgehad.

Lief en leed van een oorlogscorrespondent.

Havre, 21 januari.

Het leven van een oorlogscorrespondent is niet vrij van moeilijkheden; zonder enige overdrijving zou men zelfs kunnen zeggen, dat het voor het grootste deel bestaat uit moeilijkheden. En ontelbaar zijn de teleurstellingen. Als men eindelijk na heel veel moeite, na heel veel reizen, na heel veel bezoeken aan autoriteiten, meent bereikt te hebben wat men wenst, blijkt plotseling weer, dat er een grote afstand is tussen lippen en bekerrand. Nieuwe bezwaren zijn gerezen, de een of andere autoriteit wenst eerst nog eens een andere autoriteit te raadplegen, eer werkelijk wordt toegestaan datgene, waarvoor ge toch uw "autorisation speciale" reeds in de zak hebt.

Daar komt bij, dat men niet steeds zeker is van een bed gedurende de nacht of van een warme maaltijd, als de maag er om vraagt. Vooral in kleine steden, waar zich veel troepen bevinden of in dorpen zijn die levensbehoeften lastig te krijgen.

Lange reizen in langzaam voortsukkelende treinen en in militaire automobielen wisselen elkaar af en vaak zijn het, als men voor enkele dagen het recht heeft gekregen gebruik te maken van militaire auto's, vrachtvoertuigen waarvan men gebruik moet maken. Met enkele soldaten en officieren, soms met enkele lichtgewonden zit men dan dicht bijeen onder de overkapping, waarop de regen neertikt.

Om zekere redenen voor enige dagen terugkerend van het front naar Havre; had ik (niet voor het eerst) alle gelegenheid de onaangenaamheden en toevalligheden van zo'n lange reis in oorlogstijd mee te maken.

Het werd een reis van drie dagen; drie dagen zonder warm voedsel, eerst in een automobiel, later van de ene trein in de andere; driemaal vierentwintig uur zonder bed en zonder wastafel, drie dagen van eindeloze uren in een trein en van eindeloze uren van wachten in kleine stationnetjes.

Maar ook drie dagen van aardige ontmoetingen, van vluchtige bezoeken gedurende een oponthoud aan schilderachtige stadjes en van korte kameraadschap met even eenzame reizigers, met wie men van gedachten wisselt, met wie men een stuk brood ruilt voor een slok wijn, met wie men een appel deelt en een stuk chocolade; met wie men sigaretten rookt en van wie men ergens aan een stationnetje hartelijk afscheid neemt als van een oude vriend. Nog even een groet en de kameraad voor enkele uren verdwijnt langs een verlaten weg, terwijl de trein voortsuikelt.

Het was aan het front, waar ik geweest was te midden van de strijd, dat ik mijn reis begon. Een militaire auto nam me in de namiddag op en voerde me naar een door de Belgen bezet stadje. Daar zou ik de nacht doorbrengen.

Toen de automobiel in de duisternis verdwenen was, stond ik alleen te midden van een mij onbekend stadje, waar troepen door trokken, waar een druk leven heerste, niettegenstaande de duisternis.

Na de dagen van vermoeienis, na de tochten door regen en wind had ik slechts één verlangen; een bed, een bed, waarop ik me zou kunnen uistrekken, languit, gedekt door dikke dekens.

En ik dwaalde rond om er een te vinden. Het was al niet gemakkelijk om de cafés en hotels te ontdekken, want de blinden en jaloezieën verborgen alle licht. De deurvensters waren met planken dicht gespijkerd, maar nu en dan ging hier of daar een deur open en stroomde plotseling, voor enkele seconden, licht naar buiten. Dan had ik de hoop eindelijk een onderkomen voor de nacht te zullen vinden. Ik trad binnen, in de geelverlichte ruimte. Verward stemgeluid steeg op. Soldaten verdrongen zich voor een buffet. In een hoek zat een sergeant met een pijp in de mond een harmonica te bespelen.

Eindelijk kon ik doordringen tot het buffet en vragen om een onderkomen, maar het huis was reeds vol. Voor mij was geen plaats.

En verder trok ik weer, steeds stellend die ene vraag, die uiting gaf aan mijn enige wens: een bed voor de nacht. Maar steeds weer was mijn vraag tevergeefs en trok ik weer verder in de nacht door het duistere stadje.

Het is niet aangenaam onder dergelijke omstandigheden een nacht zonder bed voor zich te hebben, en ik hield vol.

In een kleine herberg was het dat ik een Belgische gendarme aantrof, die ik reeds vroeger ontmoet had. Hij stond geleund tegen de toonbank en dronk een glas, toen hij me zag binnenkomen en verwonderd aanstaarde.

Hem klaagde ik mijn nood en hij redde me van een nacht in de regen. Hij zou die nacht de wacht hebben in een der openbare gebouwen. Bij hem zou ik kunnen blijven slapen, wel niet in een bed, maar dan toch op een bank en waarschijnlijk zou ik ook nog wel een strozak kunnen krijgen.

Het was meer, dan waarop ik enkele minuten tevoren nog gehoopt had. In de gang van het oude gebouw plaatsten we twee lange banken met rugleuningen tegen elkaar, de leuning van elkaar afgewend. Strozakken vonden we ook en zo vormden we een bed. Als dekens hadden we onze jassen. Nauwelijks lagen we ieder aan een einde van de banken, de voeten naar elkaar toegekeerd, of er werd aan de deur geklopt.

Het bleek een Belgisch vrijwilliger te zijn, een student in de rechten, thans militair chauffeur, de zoon van een bekend Belgisch kamerlid. Door toevallige omstandigheden was hij gedwongen de nacht in het stadje te blijven en ook hij kwam om onderdak vragen.

Met ons drieën hebben we de nacht doorgebracht gedekt door onze jassen en een oud stuk vloerkleed. Heel weinig hebben we geslapen en heel veel gepraat. We hebben elkaar verteld van ons leven, als waren we oude vrienden, en heel langzaam is de nacht voortgekropen.

's Morgens ontbeet ik met een stuk droog brood en een slok bier, en kort daarna zette ik mijn reis voort per militaire auto, tot een stad, waar ik de trein kon nemen.

Tijd voor een warme maaltijd was er niet, maar wel had ik gelegenheid enige broodjes te kopen en die bij een spekslager te doen beleggen. Dit was de mondivorraad voor de reis.

In de trein, ook hier weer, vluchtelingen en militairen.

De vluchtelingen kwamen uit het zuiden van België. Zij hadden gewoond in een dorpje nabij Diksmuide, maar van het dorpje was bijna niets meer overgebleven onder het overstelpend geschutvuur der beide partijen, die om beurten de huizengroep hadden beschoten.

“En we hadden zo een schoon huis”, zegde een vrouw gelaten.

Ze spraken Vlaams en slechts een van het groepje sprak enige woorden Frans. Ik sprak Nederlands tot hen, maar een der vrouwen keek me eens opmerkzaam aan en zegde: “Gij spreekt zeker ook beter Frans dan Vlaams”.

Mijn uitspraak klonk haar vreemd in de oren en zij meende, dat ik een Fransman was, die een weinig Vlaams had geleerd en toen ik haar vertelde, dat ik een Nederlander was, lachte ze ongelovig. Met volle aandacht luisterde ze naar wat ik zegde en toen ik enige ogenblikken gesproken had, zegde ze plotseling verrast: “Neeë, het is toch echt Vlaams, schoon Vlaams, dat de heer spreekt”, en ze lachte erbij als was ze er gelukkig om.

Het waren brave mensen, die vluchtelingen. Zij wilden, dat ik van hun mondvoorraad mee at; een stuk chocolade moest ik aannemen en aan een stuk brood, met reuzel besmeerd, ontkwam ik slechts ternauwernood.

Ze gingen naar Parijs. Ze hadden nog wel wat geld over en de mannen zouden er werk zoeken, maar ze vonden het vreselijk, dat ze de vreemde taal niet konden verstaan. De vrouw, die mij eerst voor een Fransman had aangezien, peinsde enige tijd en vroeg toen: “In Holland spreken allen als gij, heer?” Ik antwoordde bevestigend.

“Allen, heer?”

“Ja.”

“Ze kunnen mie begriepen en ik de andere?”

“Ja madammeke.”

“En er zijn geen Duitsers?”

“Neen, madammeke.”

Toen was ze besloten en de anderen stemden toe; als ze te Parijs niet spoedig werk konden vinden zouden ze naar Holland gaan, waar ze de mensen konden verstaan.

In het coupé waren nog twee Franse onderofficieren, afkomstig uit de Midi, die gewond waren geweest en nu voor algeheel herstel voor enige weken naar huis gingen.

De Vlamingen, die het hart op de tong droegen, dachten niet aan het verschil van taal en begonnen de twee militairen al hun lotgevallen te verhalen en ik mocht daarbij wel als tolk dienen.

Tallose malen stopte de trein en dan werden mij onbekende namen geroepen, de namen der stationnetjes.

Het was tegen de morgen, iets na vier uur, toen ik moest uitstappen om op aansluiting te wachten.

Het was een heel klein stationnetje van een heel klein stadje. Mijn trein zou vertrekken om 12 u 45 's middags. Ik had dus ruim acht uur te wachten en enige kans op dat uur van de nacht nog in een hotel een onderkomen voor de nacht te vinden, bestond er niet. Maar in het station stond een grote kachel, die fel brandde. En dan, er was een wacht van Franse soldaten. Enigen waren wakker en zaten om de kachel; anderen sliepen in een hoek van het lokaal op stro. Voor mij was er ook nog wel een plaatsje. Een soldaat, die wakker bleef, stond me voor die nacht zijn kapotjas af; een ander gaf me een ransel, die tot hoofdkussen kon dienen en zo sliep ik in het stro onder een Franse kapotjas, zoals me de vorige nacht een Belgische kapotjas tot deken gediend had.

Maar ik sliep en dat was de hoofdzaak. Ik sliep zo lang, dat ik nauwelijks meer de tijd had me in het stadje van nieuwe mondvoorraad te voorzien.

's Middags begon de treinreis weer, met nieuwe reisgenoten. Langzaam sukkelden we naar het zuiden. In mijn coupé was nu een 18-jarige jongen, die hetzelfde reisdoel had als ik, Havre, waar hij een gekwetste broer ging bezoeken. Evenmin als ik kende hij de streek, evenmin als ik wist hij precies, hoe de reis verder gemaakt moest worden, waar we moesten overstappen en waar wachten.

We besloten elkaars lotgevallen te delen en zo bleven we samen gedurende het lange traject en de lange uren wachten in kleine stationnetjes.

Het laatste plaatsje, waar we moesten wachten, was Malaunay, een dorpje niet ver van Rouen.

Daar was het, dat ik voor de zoveelste maal gedurende de oorlog, werd aangezien voor een spion.

Ik zat in een cafétje bij het station waar ik thee kon krijgen en zelfs belegde broodjes. Ik praatte met mijn reisgezel en mijn tongval viel een andere reiziger, die in hetzelfde cafétje op een trein wachtte, op. Na enkele ogenblikken verwijderde hij zich en ging de gendarmerie waarschuwen.

Me van geen kwaad bewust zat ik te genieten van mijn thee en van de milde warmte van de kachel, toen een gendarme binnenkwam, gevolgd door drie soldaten, de bajonet op het geweer.

Ik begreep reeds wat er gaande was.

“Er is hier een vreemdeling”, zegde de gendarme, zich richtend tot alle aanwezigen.

Ik zegde hem, dat ik die vreemdeling was en natuurlijk moest ik mijn papieren, die tot een heel aardige collectie zijn aangegroeid, tonen. De papieren waren in orde, maar de tongval ... Het scheen de gendarme te ontgaan, dat een Nederlander het Frans allicht met een vreemde tongval spreekt.

De gendarme achtte het gewenst het advies in te winnen van een hogere autoriteit. De hoogste autoriteit in de omgeving scheen te zijn ... de stationschef. Een stationscommandant heb ik te Malaunay niet gezien.

Tussen de soldaten wandelde ik mee naar de stationschef en weer begon een zorgvuldig onderzoek van mijn papieren. De “autorisations speciales”, eigenhandig ondertekend door de Belgische minister van oorlog, schenen de argwaan eerder te vermeerderen dan te verminderen. Die papieren waren blijkbaar weer te mooi.

De stationschef van Malaunay, die een man is van geest en bovendien het meeste vertrouwen heeft in zijn eigen vak, kreeg plotseling een ingeving. “Als hij een spoorkaartje bij zich heeft, dat in overeenstemming is met deze papieren, dan is alles in orde.”

De gendarme en de soldaten, diep onder de indruk van zoveel vindingrijkheid, knikten bevestigend. En ik had zo’n spoorkaartjes.

Enkele ogenblikken later zat ik weer in het café’tje bij de warme kachel en dronk thee.

Een eenvoudig spoorkaartje had gedaan wat een door een minister eigenhandig ondertekend stuk niet vermocht: ik was onschuldig

verklaard door de gendarme, de soldaten en de stationschef van Malaunay.

Het was over twee uur 's nachts, toen ik te Havre aankwam en ik was er voldoende bekend om te weten, dat er op dat uur van de nacht niet veel kans bestond nog een kamer te vinden. Bovendien regende het en was het guur buiten.

Die nacht sliep ik dus maar in de wachtkamer van het station te Havre. Het was er warm en het eerste uur bracht ik er door al pratend met een Engels vrijwilliger, die blij was iemand te ontmoeten, die Engels sprak.

Het was een jonge kerel, die reeds tweemaal door de vijand gewond was, maar die nog volkomen de opgewektheid behouden had, welke de Engelse soldaat kenmerkt.

Toen ik zou gaan slapen, op de grond bij een radiator van de centrale verwarming, bood de Engelse soldaat me een jas aan als deken en zo sliep ik die nacht onder een Engelse jas.

Maar de volgende dag dineerde ik in een grote zaal, waar elektrisch licht stroomde; waar uniformen kleurden en correcte kelners bedienden. En 's nachts sliep ik, voor het eerst na drie nachten, in een goed bed.

Een strozak en een soldatenjas mogen romantischer schijnen; een goed bed is beter.